

31.10.2019

ב' בחשון, תש"פ

הוועדה המקצועית לאקרדיטציה של תכניות הכשרה למחנכי ליווי רוחני

לכבוד

העמותה לליווי רוחני בישראל

הוועד המנהל

תכנית 'מרפא' (מכון שכטר למדעי היהדות): סיכום והמלצות

אנו, ד"ר ענת ישראלי, אילן שריף, יהודית רוזנברג - מבקשים להודות לעמותה לליווי רוחני בישראל ולתכניות ההכשרה למחנכי ליווי רוחני. אנו מודים על האמון שניתן בנו, האתגר שהעמידו בפנינו, על ההזדמנות להכיר לעומקו נושא לימוד מיוחד וחשוב זה, על הסיוע ושיתוף הפעולה המלאים במהלך עבודת הוועדה.

מסמך זה מציג את מסקנותינו והמלצותינו עבור תכנית מרפא להכשרת המחנכים.

המלצות הוועדה לגבי תכנית 'מרפא' מבוססות על מסמכי המענה שהגישה תכנית ההכשרה לקול הקורא של העמותה לליווי רוחני בישראל, על מפגש עם ד"ר עינת רמון (מנהלת ומנחה של תכנית ההכשרה) ופרופ' דורון בר (נשיא מכון שכטר) בתאריך 01.09.2019, ועל מסמכי-רקע שהוצגו בפנינו על ידי העמותה לליווי רוחני.

תכנית 'מרפא' להכשרת מחנכים של מכון שכטר מציגה שילוב של מסגרת אקדמית על כל דרישותיה ומאפייניה עם הכשרה מקצועית מלאה. שני אלה משולבים בדרך ייחודית ומאתגרת עם מרכיבים של התפתחות אישית ורוחנית. מרכיבים אלה מכוונים להקיף הן את המקצוע והן את הידע במעטה התואם לכל לומד, למתאר הליווי הרוחני, ולהליכי ההכשרה הייחודיים לליווי זה. שילוש זה מעמיד בפני 'מרפא' אתגרים של אינטגרציה וסינרגיה הנובעים מן החיבור של ידע ומקצוע מוגדרים, עם התאמה אינדיבידואלית לנפשו ולרוחו של כל סטודנט. המרכיבים המוקנים פורמלית בתכנית אמורים לחבור אל למידה אישית ממקורות פנימיים של התנסות, רפלקציה, ותובנות אישיות. הוועדה התרשמה ששילוב זה אכן מבוצע בהצלחה.

חוזקות תכנית 'מרפא'

הוועדה מבקשת לציין ולהאיר מספר חוזקות בתכנית ההכשרה של 'מרפא' שתרמו לאיכות הלמידה. חלקן עשויות להוות דוגמה או תבנית אפשרית לתכניות הכשרה דומות בתחומי הליווי הרוחני והדרכתו.

- מהלך אקדמי מלא** – תכנית 'מרפא' מתבצעת כתכנית אקדמית לכל דבר, מסגרת זו הינה מעבר לנדרש מבחינת ההגדרות והסטנדרטים הנדרשים מתכנית הכשרה למחנכי ליווי רוחני. מצאנו מחוייבות אקדמית לעבודות חקר והגות רחבות יריעה וכן העמקה מרשימה בתכנים התיאורטיים העוטפים את ההכשרה הנדרשת. ייחודה של 'מרפא' הוא בדרך בה מקורות ידע אלה והגישה האקדמית מותמרים למשמעויות תיפקודיות ורגשיות של ליווי ושל הדרכת הליווי הרוחני.
- תבנית מבוססת מטרות התנהגותיות** – תכנית להדרכת מחנכים לליווי רוחני מעמידה אתגר פיתוח מורכב למקצוע רב-רבדים, חלקם קשים להגדרה אופרטיבית של ביצועים נדרשים. עם זאת, כדי שההכשרה תשיג את יעדיה, רצוי להגדיר עבור התכנית ועבור הסטודנטים, ביצועים, התנהגויות, מהלכים קוגניטיביים, מרכיבי רוח ואת הידע העיוני התומך בכל אלה.

תכנית ההדרכה ותבניות ההתנסות של מרפא מבוססים על ניתוח איכותני של מרכיבי תפקיד המחנך¹. הגישה תואמת את שיטות ההדרכה והפיתוח המקצועיים, ובעיקר את התפיסות העכשוויות של הכשרת מורים². הגדרה חשובה זו של מטרות התנהגותיות (behavioral_objectives) או כשירויות (competencies) מאפשרת למערכת המדריכה לתכנן ביצועים והתנסויות שיידרשו מן הלומדים, להעלות את הדרישות בהדרגה בהתאם לרמות מורכבות מוגדרות מראש, לתכנן משימות מסכמות / מצביי בחינה לצרכי הערכה, מישוב, ושיפור מתמיד של ההכשרה. בנוסף להיות ניתוח זה בסיס להבניית תכנית הלימודים, הוא משמש גם כטקסט עיוני אותו קוראים, מנתחים ומיישמים הסטודנטים כחלק מן הדרישות הביבליוגרפיות של ההכשרה.
- שדה התנסות רחב** – שדה ההתנסות של תלמידי ההכשרה למדריכים מקיף את מכלול המסגרות המקובלות והמחייבות של מוסדות רפואיים וטיפוליים התואמים את הסטנדרטים הנדרשים על ידי העמותה לליווי רוחני. אל אלה נוספת, עבור חלק מן הלומדים, פעילות במערכות קהילה משיקות (כגון: בתי כנסת, חברה קדישא, בתי ספר ורווחה), המרחיבות את ההתנסות המקצועית, את תפיסת הליווי בכללותו ואת תפיסת העולם של המועמדים לתפקידי מחנכים לגבי מרחבי הליווי ומשמעותם. ממשקים ייחודיים אלה מצריכים - בהיותם מרכיב הכשרה פורמלי - ניהול, בקרה והנחייה רצופים.
- העמדת מנהלת התכנית כמושא תצפית ומישוב** – אחד המרכיבים ההתנסותיים בתצפית על פעילות הדרכה ובמתן משוב בעקבות תצפית זו בתכנית 'מרפא' הוא תצפית מובנית (באמצעות טופס) בהדרכה של מנהלת הקורס ומתן משוב. ראינו מספר תרומות בהתנסות זו. יש בה מן ההתוויה של למידה ושיפור כהליך מתמשך ומתמיד – גם עבור מדריכה וותיקה ומנוסה. העמדת המדריכה והמנהלת למשוב ותיקון מדגישה את מידת הענווה והנכונות לחשיפה האמורים לאפיין גם את המחנכים העתידיים, בוגרי הקורס, בעיקר כאשר

¹ Ragsdale, Judith & Orme-Rogers, Charles & Bush, Johnny & Stowman, Sheryl & Seeger, Rodney. (2016). Behavioral Outcomes of Supervisory Education in the Association for Clinical Pastoral Education: A Qualitative Research Study. Journal of Pastoral Care & Counseling. 70. 5-15

² Fred A.J. Korthagen (2010) How teacher education can make a difference, Journal of Education for Teaching, 36:4, 407-423

מרכיבי-רוח הם עמודי תווך של ההכשרה. עצם מתן המשוב והשיפור הנובע ממנו, הינם פוטנציאל לתרומה לאיכות הקורס.

- **חניכה חיצונית מתמדת לראש התכנית** – במהלך המחזור הראשון נוסף מהלך של הנחייה חיצונית ואישית לפעילות ההדרכה השוטפת של ראש התכנית. החניכה בוצעה על ידי גורמים מומחים בארה"ב, חלקה התבסס על סרטוני ווידאו של הדרכות, שהוקלטו בידיעת הסטודנטים ובכפוף להסכמתם. ניתן לראות בפעילות זו המשך מאמץ השיפור של ההכשרה בזמן אמת, דוגמא אישית של מנהלת ההכשרה למחוייבות ללמידה מתמדת, בצד המשך ההטמעה החשובה של ערכי ענוות המדריך.
- **רישות עם גורמי הכשרה בחו"ל** – מעורבות גורמי הכשרת מחנכים בחו"ל ולמידה מנסיינם ומומחיות נצברת שם, מייצרת רישות מקיף עם גורמים מעבר למסגרות המקומיות בישראל ומוסיפים לפעילות הליווי והחינוך מימד גלובלי חוצה גבולות.
- **קישור ישיר של טקסטים להתנסות ורפלקציה** – התבנית הבסיסית והמובנית של הצגת מקרה ב'מרפא' מבקשת מן הלומדים ליצור קישור כפול של האירוע המוצג הן לטקסטים רוחניים והן לטקסטים אקדמאיים. חיבור זה הוא מעבר לתרגיל הבנה, שכן יש בו תרגול חשוב של המהות הייחודית של חינוך מלווים. דהיינו, היכולת לקשור טקסטים כדי להבין, לנתח ולהסביר אסטרטגיות התערבות. לצד היכולת להשתמש בטקסטים רלוונטיים במהלך הליווי הרוחני וחניכת המלווים הרוחניים. כך להפוך את המהלך כולו מתהליך שכלתני לתהליך מהותי של הליווי הרוחני. בכל אלה קיים חיבור מתמיד של תכנית 'מרפא' לשני מושגי היסוד של 'תפילה' ו'נשמה' כמושגי-על המלווים את ההכשרה בכללותה.
- **פיתוח אינדיבידואלי של מחנכים** – תכנית הלימוד ב'מרפא' משולבת ב"מסע אישי" של כל אחד מן הלומדים. בצד הקניית ידע ושיטות עבודה מוגדרים, מקנה התכנית כלים והתנסויות האמורים לתמוך בגיבושם כמחנכים אינדיבידואלים, בעלי "תיאוריה-אישית", ותיפקוד הנובעים מ"מסע אישי" זה. בדומה לתכניות הכשרת מחנכים אחרות, העובדה שקבוצת הלומדים קטנה, מאפשרת מרכיב חשוב זה.

המלצות לשיפור (שאינן מהוות תנאי לאקרדיטציה, ואפשר שהן כבר מיושמות):

- **מרכיבי רב-תרבותיות בהכשרת המחנכים** – התרשמות הוועדה היא כי יש מקום לשקול תוספת טקסטים רוחניים וחומרים תיאורטיים הנוגעים לתרבויות ולדתות שאינן יהודיות, בדגש על רב-התרבותיות המאפיינת את פעילותנו בישראל. זאת, גם כחומר רלוונטי להדרכת הליווי הרוחני וגם כטקסט רוחני כללי התומך בלימוד ובמקצוע. בעיקר יש מקום לתוספות השאובות מן האיסלם והנצרות, אולם יש חשיבות גם לטקסטים ואמונות השאובות מתרבויות רחוקות יותר. להכרות זו חשיבות במספר היבטים של הכשרת המחנכים. ביניהם:
 - פנייה אל משתתפים המגיעים מתרבויות ותת קבוצות שונות.
 - התבוננות ותמיכה של המחנכים בתהליכי ליווי של אוכלוסיות שאינן יהודיות, משמעותן למלווה ולחוות הליווי שלו.

○ העשרה אישית ורוחנית של המחנכים המתאפשרת בעצם הרחבת ההכרות למגוון מקורות, אמונות ומנהגים.

- **הנהגת משוב מקיף ומוסדר מהסטודנטים שנחנכו - כבכל הכשרה, עשייה והתנסות המלווים במשוב, הם תנאי הכרחי לקיום למידה.** בהכשרת מחנכים לליווי רוחני ה"משוב" בעל משמעות כפולה: הוא גם תהליך למידה הכרחי בו המתכשרים מקבלים משוב, והוא גם תוכן ומיומנות העומדים בפני עצמם. היכולת לתת משוב למלווים רוחניים עומדת במרכז הכשירויות הנדרשות מן המחנכים, הם מתנסים במישוב לאורך כל הקורס ורוכשים ידע עיוני רב בנושא.
- תכנית 'מרפא' עשירה במערכי משוב, חיצוניים (חניכה אישית, קבוצתית, הערכה וציון של משימות כתובות), פנימיים (רפלקציה והערכה אישית), משוב בהיסק והרחבה (בהשראת טקסטים עיוניים ורוחניים). הוועדה ממליצה להוסיף אל אלה מהלך מוסדר של משוב מובנה מן הסטודנטים המקבלים הנחייה מהמתכשרים. המשוב 'מלמטה' קריטי לתיקוף ההערכות האחרות, להעשרת הלמידה, ולשיפור הביצועים באמצעות ההתייחסות הסובייקטיבית של מקבלי ההנחייה. מישוב זה עשוי אף להיות כלי למידה והתבוננות חשובים לתלמידי הליווי הרוחני עצמם. רצוי להבנות את המהלך או חלקו, כשאלון או ראיון מובנה. בנוסף ללמידה האישית של המתכשר, מספק משוב זה גם מידע חשוב לתכנית ההכשרה ומקור לשיפור. מפאת רגישות המשוב הזה, אפשר לבקש אותו, או חלקים ממנו רק לאחר סיום ההנחייה.
- **הבניית הממשק עם שדה ההתנסות -** הרחבת שדה ההתנסות של המשתתפים בהכשרת 'מרפא' למסגרות קהילה וחינוך חשובה ומבורכת. הוועדה מצאה לנכון לציין את החשיבות והתרומה להרחבה זו, אולם גם ממליצה להבנות נהלים מפורטים של אופן ההתנהלות מול מוסדות שהליווי הרוחני אינו בשגרת פעילותם. על נוהל פעילות זה לפרט את האופן בו הארגון/המוסד שותף ומחוייב לפעילות הליווי והחניכה, ולמתכשר המתנסה בו, את המהלכים הפורמליים הכרוכים בכך מול מערך ההכשרה.

החלטת הוועדה המקצועית לאקרדיטציה:

לאחר קריאת המסמכים, הקשבה להרחבות והבהרות במהלך המפגש עם ראשי התכנית ודיונים פנימיים של הוועדה, מצאנו כי תכנית 'מרפא' עומדת בדרישות הקול הקורא במלואן. **אנו ממליצים לאשר אקרדיטציה לתכנית 'מרפא' במכון שכטר למדעי היהדות, כפי שהוצגה בפנינו.**

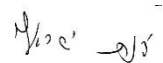
ברצוננו לחזור ולהודות לעמותה לליווי רוחני בישראל ולתכנית 'מרפא' על האמון שנתנו בנו. לוי יתמיד הליווי הרוחני להקל על סבל: בתמיכה, בהקשבה, בהנגשת הרוח. לוי יהיה בידם של מחנכי הליווי הרוחני להושיט יד ולהוביל את אלה שפתחו ליבם אל הליווי הרוחני כמשימה ושליחות.

יהודית רוזנברג

אילן שריף

ד'ר ענת ישראל